D39 1978

1978, 18. leden, Praha. – Sdělení o rozsudcích Nejvyššího soudu v odvolacím řízení proti

A. Macháčkovi a V. Laštůvkovi (5.–6. ledna) a proti J. Ledererovi, V. Havlovi, F. Pavlíčkovi a O. Ornestovi (12. ledna) s připojenou závěrečnou řečí Jiřího Lederera.

[…][1]

Ve dnech 5. a 6. ledna 1978 proběhlo ve veřejnémzasedání senátu Nejvyššího soudu ČSR v Prazeodvolací řízení v trestní věci proti ing. Aleši Macháčkovi a ing . Vladimíru Laštůvkovi, kteří byliv první instanci v Ústí nad Labem 28. 9. 1977 odsouzeni pro „podvratnou činnost“ k 3 a půl rokuodnětí svobody. V odvolacím řízení byli opět„shledáni vinnými“ mj. za čtení a shromažďování zahraničních periodik a knih, které „dávali číst nejméně 4 osobám“, a jako přitěžující okolnosti byly uznány: vlastnictví cyklostylu, jehožpoužívání nebylo prokázáno, a instalace zařízení pro poslech krátkovlnného vysílání do staréhorozhlasového přijímače („delikt“ stíhaný naposledy za nacistické okupace!). Trest ing. V. Laštůvkovi byl […][2] snížen o 1 rok na 2 a půl rokua ing. A. Macháčkovi byl potvrzen původní trest3 a půl roku odnětí svobody.

Dne 12. ledna 1978 se konalo před senátemNejvyššího soudu ČSR v Praze odvolací řízenív trestní věci proti Otovi Ornestovi a signatářům Char ty 77 Jiřímu Ledererovi, Františku Pavlíčkovi a Václavu Havlovi, kteří byli v první instanci před Městským soudem v Praze 18. 10. 1977odsouzeni: O. Ornest k 3 a půl roku a J. Ledererk 3 rokům nepodmíněně pro „trestný čin podvracení republiky“, F. Pavlíček pro „přípravu trestného činu“ a V. Havel pro „pokus trestného činupoškozování zájmů republiky v cizině“ k trestůmpodmíněným. Senát Nejvyššího soudu v Prazev odvolacím řízení trest O. Ornestovi snížil o 1rok na 2 a půl roku odnětí svobody „s přihlédnutím k doznání, zdravotnímu stavu a věku“, odvolání ostatních tří obžalovaných zamítl „jakonedůvodná“.[3]

V tomto procesu byly jako trestná činnostkvalifikovány literární práce obžalovaných i jiných osob, autorství těchto textů, jejich odeslání nebo jen pokus o jejich odeslání do zahraničí – tedy činnost, která je v naprostém souladu s mezinárodními pakty o lidských právech, které v ČSSR vstoupily v platnost v březnu 1976 a staly se pro náš stát závaznými. Tato činnost odsouzených není ani v rozporu se Závěrečným aktempodepsaným zástupci 35 států (mj. i zástupcemČSSR) v Helsinkách roku 1975, naopak je součástí jeho realizace. Toto odvolací řízení nezvrátilo námitky, jež Char ta 77 vznesla v podání Federálnímu shromáždění ze dne <1. 11. 1977>[4] proti rozsudku I. instance.[5]

V obou případech se při veřejném zasedání senátu Nejvyššího soudu ČSR v Praze na Pankrácishromáždili četní přátelé obžalovaných, zejména stoupenci Char ty 77, kteří na veřejné přelíčení nebyli vpuštěni. Bránili jim v tom příslušníciVeřejné a Státní bezpečnosti, kteří 6. 1. 1978 zakročovali tak, že byla rozbita skleněná výplň dveří vevestibulu budovy, a 12. 1. 1978 měli dokonce k dispozici policejního psa bez náhubku. V okolí budovy byly v uvedených dnech rozmístěny početnépohotovostní oddíly Veřejné bezpečnosti.

Dne 12. 1. 1978 přítomní přátelé obžalovaných

(a mnozí další signatáři Char ty 77 a s ní sympatizující doma i v zahraničí) drželi protestní hladovku jako projev solidarity s odsouzenými.

Oba procesy zasluhují zvláštní pozornost proto, že se konaly v období bělehradské schůzky, která má zhodnotit, jak účastníci helsinské konference plní její Závěrečný akt.

K tomuto sdělení přikládáme závěrečnou řeč odsouzeného Jiřího Lederera, která charakterizuje současnou situaci Československa v jubilejním roce Všeobecné deklarace lidských práv.

prof. dr. Jiří Hájek, DrSc., Marta Kubišová, dr. Ladislav Hejdánek

mluvčí Charty 77

Záznam ze závěrečné řeči Jiřího Lederera, přednesené u Nejvyššího soudu při odvolacím řízení dne 12.1.1978[6]

Rozsudek Městského soudu v Praze nad Ornestem, Pavlíčkem, Havlem a mnou – jako vůbec celá tato kauza – je prostoupen tolika nedůslednostmi, nelogičnostmi a paradoxy, že bych chtěl věnovat pozornost především jim:

1. Rozsudek několikrát hovořil o mé knize rozhovorů. Udělal jsem interviewy se šestnácti českými spisovateli, jejichž knihy byly v 70. letech na úřední příkaz vyházeny z veřejných knihoven a jimž byly z úřední moci zavřeny brány všech nakladatelství. Z interviewů jsem sestavil knihu, která se jmenuje *České rozhovory* a kterou jsem zaslal Rowohltovu nakladatelství v NSR. Jako autor nesu plnou odpovědnost za každý interview i za celou knihu. Ze všech interviewů v podstatě laděných stejně byl vybrán jen jeden – Pavlíčkův a Pavlíček byl za něj odsouzen; ani já jsem za něj odsouzen nebyl, ačkoliv nesu minimálně stejnou míru odpovědnosti jako Pavlíček.

2. V rozsudku se v souvislosti s pamětmi bývalého ministra dr. Drtiny hovoří i o mně. Oč šlo? Dr. Drtina sepsal třísvazkové paměti, rozhodl se je odeslat svému příteli do USA, a to nikoliv prostřednictvím pošty. Odevzdal rukopis Havlovi, Havel mně, já Ornestovi atd. – až to potom v řetězu odešlo do USA. Soud z celého řetězu vytáhl jen jediný článek – Havla a odsoudil ho, ačkoliv Havel neučinil víc než třeba já.

3. Ornest a já jsme zasílali do *Svědectví* literární práce. Ze spisů vyplývá, že totéž dělal i profesor Václav Černý, který posílal své práce, zveřejňoval je ve *Svědectví* a přijímal za ně honoráře. Jistě právem za to profesor Černý nebyl odsouzen, nebyl vlastně ani žalován, ani trestně stíhán. Ovšem Ornest a já jsme byli odsouzeni k několikaletému vězení.

4. Jádrem rozsudku, jádrem, s nímž rozsudek stojí a padá, je literatura, kterou jsme odesílali do zahraničí, tedy básně, novely, povídky, fejetony, divadelní hry, filozofické eseje našich významných autorů – Seiferta, Šiktance, Mikuláška, Skácela, Hrabala, Patočky, Kosíka, Vaculíka, Klímy, Havla aj. V rozsudku se o této literatuře praví, že podle zhodnocení soudu – tedy ne podle zhodnocení expertů! – měly některé příspěvky protisocialistický charakter. Autoři příspěvků prý otevřeně nebo skrytým způsobem vyjadřovali nesouhlas se socialistickým

společenským a státním zřízením a napadali socialistickou kulturu. Takto soudí Městský soud v Praze o té nejvýznamnější části české literatury 70. let, která žel nesmí vycházet v normálních nakladatelstvích, protože její autoři jsou na černé listině. Sotva bychom v dějinách české literatury našli soudní výrok nad tolika literárními díly. Podivuhodným způsobem se tak české soudnictví 70. let zapsalo do dějin českého písemnictví.

5. Všechny odeslané literární práce vyšly předtím v edici Petlice – kromě jedné práce, kromě *Dopisů paní Palachové*, které jsem napsal já na okraj knížky o Janu Palachovi, jejíž rukopis mi byl zabaven spolu se 113 jinými rukopisy, knihami, korespondencí – a mezitím již byl zas vrácen. Kromě těchto dopisů tedy všechny literární práce vyšly v *Petlici*, která ve strojopisné podobě vychází již řadu let. Díky této edici se podařilo dostat na denní světlo přes padesát nových knih, mezi nimi i reportážní knihu Hanzelky a Zikmunda o Ceylonu, k jejímuž petličnímu vydání autoři dokonce uspořádali mezinárodní tiskovou konferenci – při té příležitosti se v zahraničí o Petlici hojně psalo. V Petlic*i* knížky vycházejí v několika desítkách exemplářů, které potom kolují mezi čtenáři. Lze říct, že každý svazek Petlice má několik set čtenářů. S vydáváním svépomocné Petlice nikdo nedělá žádné tajnosti. Nevycházejí v ní ani anonymy, ani pseudonymy. Každý autor se podepisuje svým plným jménem. O celé Petlici, o každém svazku, o organizaci, výrobě i distribuci edice je – pokud vím – podrobně informována Státní bezpečnost i jiné orgány. Nikdy se nestalo, že by bylo proti organizátorům nebo autorům Petlice zahájeno trestní stíhání. Řady svazků edice *Petlice* byly při desítkách domovních prohlídek zabaveny, ale vždy byly petliční svazky po čase opět vráceny. To mohu potvrdit i z vlastní zkušenosti.

6. Nikdy nikdo tedy neshledal ani Petlici jako celek, ani některý jednotlivý svazek jako protistátní, jako něco závadného z hlediska státních zájmů. A právě o těchto nezávadných publikacích rozsudek Městského soudu tvrdí, že napadaly čelné představitele ČSSR, politiku KSČ, zejména v kulturní oblasti, a spojenecké svazky se SSSR, že prostě měly nepravdivý a zkreslující charakter. V rukou městských soudců se verše Seiferta, Šiktance a jiných básníků, prózy Hrabala, Gruši a jiných, hry Havla a Landovského, eseje Patočky, fejetony Vaculíka a jiných prodělaly obdivuhodnou metamorfózu: z uměleckých děl se změnily v protistátní písemnosti. Je pochopitelné, že se Městský soud ani nepokoušel protistátnost uměleckých děl dokazovat, věděl, že by to bylo počínání sysifovské, je to totiž nedokazatelné! Čím však vysvětlit onu proměnu *Petlice* v síních Městského soudu? Odpověď se mi zdá prostá: bylo rozhodnuto, že musíme být odsouzeni. Kdyby však ty literární práce byly zhodnoceny podle pravdy, zač bychom potom vlastně byli souzeni?

7. Navíc rozsudek hovoří o tom, že odeslané literární práce byly způsobilé způsobit škodu republice v zahraničí. Rozsudek přirozeně opět své tvrzení nedokazuje. Kdo jakživ slyšel, že by Seifertovy básně, Hrabalovy prózy, Patočkovy eseje, Havlovy hry mohly způsobit škodu republice v zahraničí? Je tu ovšem něco, co skutečně způsobilo škodu republice v zahraničí, co silně narušilo morální autoritu republiky, co poškodilo zájmy socialismu ve světě – to vše způsobil právě rozsudek Městského soudu. To není dohad, to mohu dokázat na obrovském ohlasu, který rozsudek vyvolal v tolika zemích a tolika různých

politických sférách. Existuje negativní zahraniční ohlas, žádný jiný.

8. V rozsudku je časopis *Svědectví* – stejně jako *Listy* – označen jako „nepřátelské centrum“. Pomíjím sám termín „nepřátelské centrum“, připomínající neblahá léta stalinské éry – kolik jen „nepřátelských center“ už u nás bylo odsouzeno a rehabilitováno! – jen konstatuji, že tento termín představuje anachronické myšlenkové schéma.

Městský soud se v tomto směru opírá hlavně o znalecký posudek komise federálního ministerstva vnitra ve složení: plk. Vrba, plk. Frýbort, pplk. Krtička. Důkladně jsem prostudoval tento posudek znalců, ale místo důkazů jsem v něm našel jen slova a slova. Nemohu tedy důvěřovat rozsudku ani v tomto punktu a nemohu ani *Svědectví* ani *Listy* pokládat za „nepřátelská centra“. Jsou to prostě časopisy, které jsou vydávány v zahraničí a věnují se převážně čs. problematice. Budu se zabývat *Svědectvím*. Je to časopis legálně vycházející ve Francii. Jeho vydavatelem je Kulturní klub schválený francouzským ministerstvem vnitra, vyšlo usnesení ve francouzském úředním listě. Je to zcela legální časopis, který jistě nenarušuje vztahy mezi ČSSR a Francií, protože jinak by čs. vláda proti jeho existenci protestovala. Pokládám *Svědectví* za významný československý emigrantský časopis. Až se budou psát dějiny československého časopisectva druhé poloviny dvacátého století, nepochybuji, že *Svědectví* v nich bude zaujímat mimořádně důstojné místo. Protože rozsudek nepřináší ani jeden důkaz tvrzení, že Svědectví je nepřátelským centrem, chci vnést aspoň jeden nepřímý důkaz o nepravdivosti takového tvrzení. Týká se to stejně i Listů. Není jistě pochyby, že KS Itálie bedlivě sleduje v Římě vydávané Listy a že totéž dělá v případě Svědectví KS Francie. Kdyby tyto komunistické strany pokládaly uvedené časopisy za „nepřátelská centra“, určitě by nezaujaly tak jednoznačné stanovisko k rozsudku Městského soudu, za něž jim vyslovuji hlubokou vděčnost – a nejen jim, i všem ostatním politickým silám. Dobře znám Listy i Svědectví. Vím, že píší kriticky o poměrech v Československu. A nepíše kriticky o Československu francouzská komunistická l’Humanité a italská komunistická Unità? A jsou proto tyto komunistické noviny taky „nepřátelskými centry“?

9. Pavel Tigrid, redaktor *Svědectví*, je v rozsudku označen jako agent CIA – a i v tomto případě se rozsudek opírá o expertizu zmíněné komise Ministerstva vnitra, o níž jsem své mínění již řekl. Vím o Tigridovi, že je pracovníkem jednoho amerického nakladatelství, že je redaktorem *Svědectví*, že je dlouholetým funkcionářem mezinárodní spisovatelské organizace PEN-club, že je autorem řady knih, z nichž si nejvíc vážím *Emigrace v atomovém věku*. Dále vím, že Tigrid má politicky blízko k francouzským socialistům, což potvrdilo i *Rudé právo* v březnu 1977, v němž Tigrida nepřímo označuje jako poradce Françoise Mitterranda, prvního tajemníka francouzských socialistů.

Rozsudek tvrdí, že Tigrid je americkým agentem, ale ani tentokrát důkazy neuvádí. Uvedu tedy aspoň já nepřímé důkazy o tom, že tvrzení rozsudku o Tigridovi je vymyšlené. – V roce 1962 poskytl Tigridovi pro *Svědectví* interview Jiří Voskovec, osobnost, které si u nás váží každý kulturní občan; dnes je Voskovec známým americkým hercem. Tento interview má soud k dispozici, protože je mezi zabavenými písemnostmi. Voskovec, tento životní druh Jana

Wericha, se v interview vyznává ze svého vztahu k české zemi a citlivě vysvětluje, proč musel odejít do emigrace. Je to nejlepší interview, jaký jsem v životě četl. – Kdyby Voskovec měl podezření, že Tigrid je agentem CIA a že *Svědectví* slouží nepravým cílům, nikdy by takový interview neposkytl. – Dále: není pochyby, že François Mitterrand, tento zkušený politik, nedávný prezidentský kandidát francouzských socialistů a komunistů, je informován o všem, co píše československý tisk. Kdyby z jednoho procenta věřil tomu, co píše čs. tisk o Tigridovi, neučinil by si z něho – jak psalo *Rudé právo* – svého poradce. – A ještě: V posledních letech mnohé západní publikace odhalily řadu agentů CIA, a to i mezi novináři. Nikdy mezi těmito agenty nebyl uveden Pavel Tigrid. To znamená, že ani autoři odhalující CIA nevěří tvrzení čs. orgánů o Pavlu Tigridovi.

10. Protože se v rozsudku v souvislosti se mnou hovoří o emigraci, o emigrantských časopisech, chtěl bych se vyjádřit k problému emigrace.

(V tomto okamžiku byl Jiří Lederer přerušen předsedkyní senátu a upozorněn na to, že o problému emigrace nemá hovořit. Na dotaz Jiřího Lederera, zda o tomto problému *nesmí* hovořit, dostává se mu od předsedkyně M. Dojčárové výslovného zákazu. Proti tomuto rozhodnutí Jiří Lederer protestuje a pak pokračuje ve své závěrečné řeči:)

11. V době, kdy Brežněv poskytuje interview francouzskému *Mondu* a Gierek americké *Washington Post*, kdy Tito je vítán v Pekingu a Carter ve Varšavě, kdy Štrougal jedná s Kreiskym a Sadat s Beginem, v době, kdy se nepřestavitelné stává možným, kdy se svět mění před našima očima, kdy se mění vztahy mezi státy a mezi různými politickými proudy, v době, kdy si lidé už potřásají rukama i přes hranice států i přes hranice doktrín, v této době jsme my uprostřed helsinské Evropy odsouzeni jako zločinci za to, že jsme posílali do zahraničí přemýšlivé verše, vtipné hry, analytické eseje, poutavé novely a rozverné fejetony. Takový rozsudek trčí uprostřed Evropy jako skličující památník minulosti, z něhož vane chlad studené války.

12. Rozsudek Městského soudu jednoznačně praví, že vše, co jsem činil, činil jsem z nepřátelství k socialismu a republice. To, co o mně městští soudci prohlásili, není rozsudek, ale urážka mé osoby.

Já jsem svůj život, své city, své myšlenky, své postoje neskrýval. Se vším jsem jako novinář chodil před tvář veřejnosti. Celé své nitro jsem uložil do tisíců článků, reportáží, fejetonů, úvah, statí, polemik, recenzí, interviewů – a pod každou tou prací jsem podepsán.

A prý nepřítel socialismu!

Já jsem takový nepřítel socialismu jako Georges Marchais, Enrico Berlinguer, Santiago Carrillo, tito čelní představitelé stran, které spolu se sovětskou a jugoslávskou jsou nejvýznamnějšími komunistickými stranami Evropy. Jejich názory jsou mi velmi blízké a v některých směrech se s nimi zcela ztotožňuji, například s jejich názory na československý rok 1968, na vstup sovětských vojsk do ČSSR v srpnu 1968 či na československou situaci v 70. letech.

Já jsem stoupencem socialismu spravovaného demokraticky, socialismu, který zajišťuje dělnickou demokracii, kde odbory jsou nezávislou, demokraticky

fungující dělnickou organizací. Jsem stoupencem socialismu, v němž občané rozhodují o svých zástupcích ve svobodných volbách. Stoupencem socialismu, v němž je zaručeno nezávislé soudnictví. Socialismu, v němž je svoboda projevu, zejména svoboda tisku, samozřejmostí. Socialismu, který respektuje domácí lidové, demokratické tradice. Socialismu, v němž se opozice nepronásleduje, ale s respektem se s ní jedná jako se součástí veřejného mínění. Jsem stoupencem socialismu, o nějž pokus jsme zahájili zrovna před deseti lety, ale tento pokus byl udušen cizími tanky.

(V tomto okamžiku předsedkyně senátu opět přerušuje Jiřího Lederera a bere mu slovo. Jiří Lederer proti tomu rozhodně protestuje a žádá o zaprotokolování tohoto zákazu. Předsedkyně diktuje zapisovatelce jeho protest a Jiřímu Ledererovi již dále nepovoluje v závěrečné řeči pokračovat.)

- ČSDS, sb. Charta 77. – Strojopis, průpis.

1 *Nad textem rukopisná poznámka velkými písmeny: Jen tato varianta správná.*

2 *V textu jsou škrtnuta slova: „neskrývané skutečnosti a kritický postoj k vlastnímu jednání“.*

3 O procesech viz D24 (17.10.1977) a D25 (1.11.1977). V odvolacím řízení Nejvyššího soudu bylo vyhověno pouze O. Ornestovi a jako jedinému mu byl snížen trest na 2 a půl roku. Ostatní odvolání odmítl soud jako neodůvodněná. O. Ornest byl posléze omilostněn prezidentem republiky a 6. dubna 1978 propuštěn z vězení.

Proti rozsudku Nejvyššího soudu zaslal Jaroslav Šabata 28. února 1978 protest, v němž provedl rozbor základních bodů rozhodnutí soudu a dokázal nezákonnost soudního výkonu. Viz Informace o Chartě 77*, roč. 1, č. 4 (1.–20. března 1978), s. 13–17.*

4 Datum doplnil J. Hájek vlastní rukou. 5 Viz D25 1.11.1977.

6 Projev J. Lederera na odvolacím řízení 12.1.1978 koloval v nesčetných strojopisných opisech a měl velký vliv na duchovní sílu opozice. Současně vzbudil silný ohlas v zahraničí. Překlad řeči J. Lederera vyšel v mnoha zahraničních novinách, např. v Le Monde *a ve* Frankfurter Rundschau*.*

21.2.1978 vysílalo RFE tuto zprávu: „33 po celém světě známých západních umělců a vědců poslalo 20. února 1978 z Paříže československému prezidentovi Gustávu Husákovi telegram, v němž ho vyzývají, aby u příležitosti třicátého výročí únorových událostí udělil milost vězněným Václavu Havlovi, Jiřímu Ledererovi, Otovi Ornestovi, Vladimíru Laštůvkovi, Aleši Macháčkovi a Pavlu Landovskému. V telegramu se doslova píše:

Podepsaní spisovatelé, umělci, vědci a odboráři, kteří se hlásí k velmi rozdílným politickým proudům a žijí v různých zemích, se rozhodli obrátit na Vaši Excelenci u příležitosti historického výročí Vaší země, data, při němž se obecně uděluje amnestie. Máme tu čest se na Vás obrátit s naléhavou výzvou, aby se v tom případě nezapomnělo na naše soudruhy a přátele, odsouzené k vězeňským trestům – na Václava Havla, Jiřího Lederera, Otu Ornesta,Vladimíra Laštůvku a

Aleše Macháčka, jakož i na herce Pavla Landovského, který je ve vyšetřovací vazbě. Udělením milosti jmenovaným osobám byste prokázal pochopení, které bychom uvítali jak my, tak naši kolegové na celém světě jako příspěvek ke zmírnění napětí mezi Východem a Západem.

Telegram podepsali: američtí spisovatelé Saul Bellow, Arthur Miller, Mary McCarthyová, západoněmečtí spisovatelé Heinrich Böll a Günter Grass, švýcarští spisovatelé Friedrich Dürrenmatt a Max Frisch, britský spisovatel Graham Greene, francouzský (kdysi komunistický) publicista Pierre Daix, známí herci Yves Montand a Simone Signoretová, francouzský fyzik, nositel Nobelovy ceny Alfred Kastler, předseda francouzského odborového svazu učitelů André Henri, generální tajemník francouzských levicových odborů CFDT Edmond Maire, jeden z tajemníků francouzské Socialistické strany Gilles Martinet. ÚSD, sb. RFE, pol. blok S-261 (21. února 1978).

Plné znění: In: *Informace o Chartě*, roč. 1, (1978), č. 2, s. 1 • příloha s. 1, 3, 5 • *Charta 77. Rok 1978.* Samizdatový sborník, s. 4 • Nejvyšší soud posoudil teroristické rozsudky.

In: *České slovo*, roč. 24, č. 2 (únor 1978), s. 1 • J. Lederer před soudem. In: *Americké listy*, č. 5 (3. února 1978), s. 2–3 • Závěrečná řeč J. Lederera. In: *Národní politika*, roč. 10 (únor 1978), č. 2, s. 1, s. 7 • Závěrečné slovo F. Pavlíčka. In: *Informace o Chartě*, roč. 1 (1978), č. 2, s. 5 • Protest 10 signatářů Charty 77 z Vídně zaslaný prezidentu republiky. In: ÚSD, sb. RFE, pol. blok S-228 (19. ledna 1978) • Rozbor procesu. Jaroslav Šabata generálnímu prokurátorovi. In: *Listy*, roč. 3 (červenec 1978), č. 3–4, s. 62–64.

Komentáře: ÚSD, sb. RFE, pol. blok S-218 (10.1.1978), S-222 (13.1.1978).